

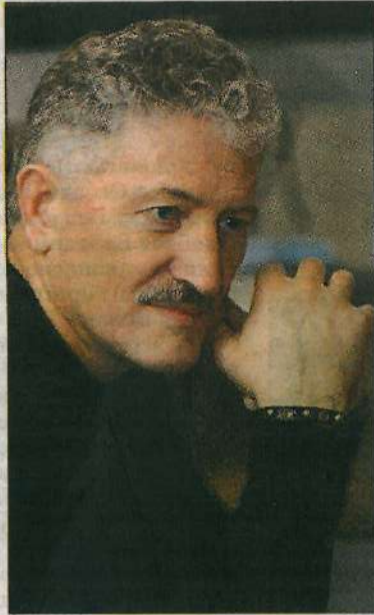
КУЛЬТУРА

Генеральний директор Національного музею-заповідника українського гончарства Олесь Пошивайло:

«Вироби наших гончарів російські князі дарували італійським вельможам»

У межах підготовки до святкування 30-річчя Незалежності України в столиці українського і світового гончарства Опішному на Полтавщині відбувся традиційний щорічний День гончаря. Зважаючи на те, що через пандемію коронавірусної хвороби його торік не проводили, присутні на заході гончарі відверто раділи нагоді знову зібратися разом, поспілкуватися, реалізувати свою продукцію. Тому що останнім часом у деякого з них склалося враження, ніби гончарство занепадає.

Чи є майбутнє в галузі та що треба робити, аби вона розвивалася, «Урядовому кур'єру» розповів генеральний директор Національного музею-заповідника українського гончарства, на території якого відбувалося дійство, доктор історичних наук професор Олесь ПОШИВАЙЛО.

ДОСЬЄ «УК»

Олесь ПОШИВАЙЛО. Народився 6 листопада 1958 року в селищі Опішнє Полтавської області в родині гончарів. Закінчив історичний факультет Київського педагогічного інституту імені Горького, аспірантуру Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії імені Максима Рильського НАН України.

Працював у Музеї народної архітектури та побуту України в Пирогово (м. Київ), створив в Опішному музей гончарства. З 1986 р. — директор цього музею, з 1988 р. — директор Державного музею-заповідника українського гончарства. З 2001 р. — генеральний директор Національного музею-заповідника українського гончарства.

Доктор історичних наук, професор. Заслужений діяч науки і техніки України. Нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України.

сумніви щодо життєстійкості майбутнього проєкту.

Кадри вирішують усе

УК Які перспективи в засновано-го вами Опішненського колегіуму мистецтв, де діти з 1 класу вивчають гончарство та інші художні дисципліни?

— Із кількох спеціалізованих мистецьких шкіл, які утримує Міністерство культури та інформаційної політики України, колегіум єдиний такий у галузі народного мистецтва. Директор колегіуму, доктор історичних наук, заслужений працівник культури України Людмила Овчаренко наполегливо розбудовує його матеріальну базу, щоб сюди могли приїжджати, тут жити і навчатися талановиті діти з різних регіонів України. Уже другий рік триває будівництво інтернату. Його вже майже звели. Нині тут навчаються переважно місцеві діти, і не всі вони мають талант до мистецтва. З кожного випуску колегіуму тільки 1—3 учні поступають у вищі за художньою спеціальністю. Переважно в Київську державну академію декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, Львівську національну академію мистецтв та Львівський державний коледж декоративного і ужиткового мистецтва імені Івана Труша. Утім, колегіум і не ставить завдання всіх зробити гончарями. Головна мета — наблизити цих молодих людей до культури і мистецтва.

Коли 1917 року Полтавське губернське земство розробило програму розвитку гончарного промислу в Опішному, її першим завданням було якраз підняти загальний культурний рівень населення.

УК Чого вам не вистачає для реалізації ваших масштабних планів із розбудови музею-заповідника та інших музеїв у його структурі? — На це питання — співробітників і часу.

УК А чому не вистачає співробітників? Адже в селищі чимало нащадків гончарів?

— У нас дуже мало штатних одиниць. Пей штатний розпис затверджували ще 2001 року, а відтоді в нас з'явилося чотири нові об'єкти: Меморіальний музей-садиба філософа й колекціонера

опішненської кераміки Леоніда Сморжа, Музей мистецької родини Кричевських, Музей малобудівничанського гончарства (Етносело «Гончарія») та Меморіальний музей-садиба гончарської родини Пошивайлів. Зараз створюємо інші музеї — українського кахлярства і цеглярства, історії української керамології, козацьких старожитностей і підземного простору.

Музей під землею

УК Як це, підземного простору?

— Під Опішним є мережа збудованих від початку XVII століття підземних ходів, основне призначення яких досі не з'ясовано. За однією версією, у них переховувалися під час набігів на цю територію кочівників, за другою — там зберігали селітру. На початку XVIII століття саме в Опішному було засновано найбільшу в Російській імперії селітроварну компанію. Звідси селітру поставляли на військові заводи в Москву.

Ми придбали садибу, під якою проходить один із таких підземних ходів. І хочемо його музеїфікувати, щоб відкрити для відвідувачів. У цьому сховищі покажемо своєрідне підземне життя доби Середньовіччя. Цей підземний хід, що розташовується в центрі селища, вже відкривали шість років тому. Зараз його тимчасово законсервовано. Відкриємо хід, щойно будівельники зроблять його безпечним для відвідувачів.

УК У колективі музею-заповідника гарні стосунки з обласною владою. Такі самі і з Опішненською ОТГ?

— Ні, на жаль. Лідери громади намагаються розвивати туризм не разом з нами, а паралельно. Наприклад, проігнорували наше клопотання про відведення сотки землі для будівництва за наші кошти пам'ятника українському гончарству в центрі селища.

Просили дати нам територію пам'ятки археології — роменського городища VIII століття для створення там археологічного парку. І нам теж відмовили. Без будь-яких пояснень. Ми хочемо співпрацювати з ними. І вони зацікавлені в розвитку туризму, й ми. Та поки ситуація така, як я сказав.

Олександр ДАНИЛЕЦЬ,
«Урядовий кур'єр»

Етнічний бренд України

УК Олесю Миколайовичу, чи з легким серцем ви зустрічаєте своє професійне свято?

— Так. Оскільки кожен такий захід — це завжди зустріч із провідними творцями гончарної культури України. Наш музей існує для того, щоб зберігати цю культурну спадщину, допомагати в її утвердженні в мистецькому світі, створенні нових робіт. Нині ми радіємо, що цей захід відбувається після затяжного карантину. Торік це свято ми не проводили. Не планували його й нинішнього року з огляду на брак коштів. Проте його проведення уможливили департамент культури і туризму Полтавської облдержадміністрації, керівництво ОДА та обшради, надавши на проведення кошти з обласного бюджету. Влада розуміє, що гончарний промисел — один із провідних в області й визначає його досягнення в галузі традиційного народного мистецтва.

Опішненська кераміка — це етнічний бренд України. Навіть в експозиції Міжнародного музею кераміки в італійському Фаєнсе є вироби наших гончарів, виготовлені впродовж 1908—1912 років. Російські князі тоді дарували їх італійським вельможам. На початку XX століття наші керамічні вироби вважали коштовними й ексклюзивними. Ми хочемо, щоб наша кераміка зберігала цей статус унікальності й доступності для кожного, хто має талант реалізуватися, працюючи з глиною. Для цього проводимо подібні свята.

УК Чи є перспектива в гончарного промислу на Полтавщині і в Україні?

— Перспектива є. Раніше розвиток гончарства відбувався в межах гончарних осередків, і мистецтвознавці могли відрізнити, що це вироби такого осередку, а це такого, це з одного регіону України, а це з іншого. Зараз кераміка втратила родових типових ознак осередку. По суті, ми втрачаємо народне мистецтво. Натомість активно розвинулося аматорське, коли кожен майстер робить все, що заманеться. У творчості таких гончарів здебільшого відсутні етнічні ознаки, естетика, яку напружували впродовж багатьох віків. Але добре, що люди займаються гончар-

ством. У них теж трапляються роботи-шедеври.

Єдине, наголошую, вони не мають етнічних ознак, що в усьому світі цінують найбільше. Якщо турист приїжджає в будь-яку країну, він там намагається купити саме етнічний сувенір. Тому дуже важливо, щоб у нас усе-таки творили національно значущу кераміку, яка свідчить про безперервність розвитку гончарських традицій на території держави, починаючи від доби Трипілля.

Навчився виробляти, уміє і продати

УК Дехто каже, що для того, аби гончарство розвивалося, слід вчити цього ремесла молоді, і бажано державним коштом, адже керамічне виробництво — задоволення не з дешевих.

— Молодь треба вчити, але не лише за державні кошти. Із середини XIX до початку XX століття на території України дуже активними були земства — органи місцевого самоврядування. Вони надавали підтримку гончарям-кустарям, але не в такій формі, як зараз хочуть бачити майстри. Вони створювали кустарний склад, який допомагав реалізувати їхні вироби. Надавали їм позички через банк, які треба було повернути.

Також земство створювало гончарні школи, фінансувало діяльність фахівців-інструкторів, які допомагали гончарям впроваджувати технологічні й художні но-

винки. Така допомога з боку держави й місцевої влади не буде зайвою і в наш час. І цю місію певною мірою, як державна організація, виконує музей-заповідник через проведення літніх академій гончарства, симпозіумів. Усе це спрямовано на те, щоб дати професійні знання майстрам, допомогти їм обмінятися досвідом, створити нові роботи, які будуть їх рекламувати й просуватимуть їхні твори на сучасному артринку. А про все інше в їхньому бізнесі мають думати вони. Гончарювати можна почати з чогось дрібного. І глини можна накопати, й горно зробити самому. Це насправді не настільки складно. Було б тільки бажання. І водночас майстер-гончар має бути й менеджментом із продажу своїх виробів. Раніше гончарі їздили на ярмарки, базари й самі їх продавали, й нині так роблять багато відомих майстрів.

УК Є можливість хоч наполовину відродити виробничі потужності заводу «Художній керамік»?

— Років 15 тому я написав статтю про занепад традиційних осередків українського гончарства, в якій намагався узагальнити світовий і український досвід з цього питання. Так ось, в усіх випадках, коли хтось намагався відродити завершений промисел, усе завершувалося невдачею. Нібито створювали якісь підприємства, невеликі заводики, творчі майстерні, проте із часом вони також занепадали. І зараз в Опішному хочуть створити гончарну артгіль, але є

Кераміка майстрів навчально-виробничої майстерні Державної спеціалізованої художньої школи-інтернату I—III ступенів «Колегіум мистецтв у Опішному» імені Василя Кричевського

Гончарському роду нема переводу